

ževati šolo. Istrskemu deželnemu odboru lahko dokažemo, da mu dovoljujejo sredstva, ker jih ima toliko, da lahko vzdržuje šole in zavode, ki jih ni dolžan vzdrževati in da lahko podpira „Lego nazionale“. Torej sredstev je na razpolago in deželni odbor mora skrbeti za ono, zakar je obvezan skrbeti.

Prigodi se, da se ustanovi le enorazrednica, akoravno je še več kot 100 otrok. Tudi to naj nas ne straši, ker šola se bo po preteku treh let morala razširiti v dvorazrednico ali večrazrednico, kakaj § 11. državnega zakona z dne 2. maja 1883 se glasi:

„Število učiteljev v vsaki šoli se ravna po številu učencev.

Ako bo tri leta zapored v kateri šoli povprek vzemši pri celodnevem poučevanju po 80 učencev, se mora brezpogojno poskrbeti še za drugega učitelja in tako za tretjega, če to število naraste na 160 ter je treba po tem razmerju še dalje pomnoževati število učiteljev. Pri poldnevem poučevanju je računati po 100 učencev na enega učitelja.“

Iz tega je razvidno, da je treba dokazati, da je pri poldnevem obisku v šoli nad 100 otrok, a pri celodnevem nad 80. Kdo bo to dokazal? Pri tem ni potreba, da se starši trudijo, ker dolžnost je, da vodstvo šole to dokaže. Vodstvo predloži okrajnemu šol. svetu zadnje tri „Razrednice“, na podlagi katerih dokaže z izkazom, da je bilo v zadnjem triletnju po § 11. zahtevano število otrok. V izkazu je odšteti, če so bili slučajno kateri otroci o pričetku šol. leta stari čez 12. leto ali manj kot po 6 let in če potem znaša povprečnica v navedenem paragrafu določeno število, razširi šola deželni šol. svet. Deželni odbor ima pravico rekurirati proti sklepu deželnega šol. sveta v dobi 60 dni. Nekaj časa sem ni deželni odbor rekuriral proti razširitvam, pri eni šoli se je celo odpovedal tej pravici, a zadnji čas je prišel zopet strašiti z rekurzi. Da se mu ne da povoda k temu, pazite voditelji, da so vse „Razrednice“ natančne, pri nobenem otroku naj ne pomanjkuje časa rojstva. Mnogi učitelji imajo navado, da ne pišejo rojstvenih letnih števil pri vsakem otroku, ker pride po več otrok, rojenih istega leta, napišejo le vejice. Prigodilo se je, da so se vejice malo poznale in deželni odbor je odštel tega otroka, češ, da se ne ve, katerega leta je rojen. V mnogo „Razrednicah“ se dobi vpisane otroke, ki imajo opazko, da niso klasifikovani zaradi bolezn. Tudi te odšteje deželni odbor. Zato pa naj ne bo v „Razrednici“ neklasifikovanih otrok, ker če je otrok bolan isti čas, ko se reduje, ga mora učitelj vendar poznati toliko, da mu lahko rede vpiše. V slučaju, da je otrok bolan celo četrtletje, naj se mu vpiše rede, ki jih je imel prejše četrtletje. Tako bo izpodbita prilika dežel. odboru, da zavlačuje razširitev z brezpotrebni rekurzi. Tovariši in tovarišice, bodite natančni, ker se je že prigodilo, da je dežel. odbor v svojem rekurzu namigaval, kakor da bi ne bile šolske oblasti pravično štele otrok in to le zaradi tega, ker so bile „Razrednice“ pomanjkljive.

Dolžnost učiteljstva je, da pomaga narodu v vsakem oziru, a še posebna dolžnost mu je, da mu pomaga na šolskem polju, ker dokler ne bo narod dovolj izobražen, bo vedno zaostajal za drugimi. Zato naj ima učiteljstvo šolske spise vedno v takem redu, da lahko dokaže vsak čas, koliko otrok je dolžno obiskovati šolo, koliko jo obiskuje itd.

Pri razširitvi šole nastanejo le premnogokrat ovire zaradi šolskih prostorov. Ko je dobila občina enorazrednico, je stavila za to poslopje. Oblastni je so načrte potrdile brez ozira na to, da določuje 3. toč. § 3. ministrske naredbi z dne 9. junija 1873: „Za prihodnost naj se skrbi, da bo mogoče k poslopju prizidati.“ Ko se stavi šolsko poslopje, ima šola že toliko otrok, da pomanjkuje le malo število za razširitev. V malo letih se šola razširi za en razred in zdaj so križi in težave. Poslopje je tako stavljeno, da je treba mnogo podirati in mnogo zidati, preden se uredi prostor še za novi razred. Zaraditega naraščajo ogromni stroški in nasprotniki šole, med katerimi ne manjka onih v črni sukajah, imajo lepo prilobnost, da lahko ščuvajo narod proti šoli, češ, šola ga je pojedla, teh stroškov ni bilo pod konkordatom itd. Torej tudi ob stavljanju šol. poslopij naj učiteljstvo pazi, naj s svojim svetom pomaga, a pri tem naj se sklicuje na navedeno ministrsko naredbi, zato mora vsaka učiteljska oseba dobro poznati to naredbi.

Na ta način bo mogoče izsiliti nekaj prepotrebni slovenskih ljudskih šol. Nadejali smo se, da bo bolje po novem deželnem redu, saj je celo neki deželni poslanec trdil ob posvetovanju o tem, da bo na podlagi novega deželnega reda izsilil potrebno število slovenskih ljudskih šol. Mi mu tega ne zamerimo, ker ni mogel vedeti, da bo vlada pustila dalje gospodariti stari deželni odbor, ker ravno ona je silila v kompromis in mislilo se je, da bo skrbela, da se vrši, kar je bilo določeno s kompromisom.

Pri vseh žalostnih razmerah pozivljamo slovensko učiteljstvo v Istri, naj ne kloni duhom; naj vztrajno deluje in nikdar naj ne opusti prilike narodu bistrirati duha. Povsod naj je delavno, povsod čuječe in neutrudno. Enako priporočamo tudi slovenskim deželnim in državnim poslancem in drugim rodoljubom. In pride čas, ko bo zasijala boljša bodočnost slovenskemu šolstvu v Istri in s tem slovenskemu narodu. V to nam pomagaj neutrudnost junaška! —

Pravila
„Zveze slovenskih izobraževalnih društev v Ljubljani“
I.
I m e i n s e d e ž.
§ 1. Društvo se imenuje „Zveza slovenskih izobraževalnih društev v Ljubljani“ in razteza svoj delokrog po vojvodini Kranjski. Njega sedež je v Ljubljani.
II.
N a m e n d r u š t v a j e:
§ 2. Jačiti Slovence z izobrazbo duševno in gospodarsko, krepiti njihovo narodno samozavest;
§ 3. biti središče slovenskih izobraževalnih društev ter jih podpirati gmotno in duševno.
III.
S r e d s t v a.
§ 4. Društvo dosega svoj namen s sledečimi sredstvi:

a) s knjižnicami, čitalnicami, bralnimi in izobraževalnimi društvi sploh,
b) s centralno knjižnico, ki naj na podlagi enotnega kataloga vseh „Zvez“ pripadajočih knjižnic organizuje izposojevanje in menjavo knjig, eventualno celih knjižnic,
c) s tem, da posreduje za svoje člane pri nakupovanju knjig, časopisov, knjižničnega, čitalničnega in drugega inventarja,
d) s tem, da ustanovi in vodi arhiv gledaliških iger in pomaga svojim članom pri prirejanju gledaliških predstav s preskrbovanjem igralskih močij, režiserjev, s posredovanjem glede gledališkega inventarja (igralskih oblek, kulis itd.)
e) s predavanji in razgovori o vseh strokah človeškega znanja z javnimi in društvenimi shodi, poučnimi izleti, slavnostmi, razstavami, analfabetskimi in drugimi poučnimi tečaji, peticijami,
f) z izdajanjem in širjenjem časopisov, okrožnic in drugih publikacij,
g) s tem, da vpliva na korporacije in na javnost sploh, da podpira ljudsko-izobraževalna stremjenja,
h) s petjem, glasbo, predstavami in zabavami sploh, z društvenimi znaki,
i) s tem, da nadzira „Zvezi“ pripadajoča društva pri njih poslovanju,
j) s tem, da ustanavlja nova slovenska izobraževalna društva, osobito v kulturno najbolj zapuščenih krajih,
k) s tem, da uporablja vsa zakonito dovoljena sredstva v dosego društvenega namena.

§ 5. Društvena gmotna sredstva so:
1. Ustanovnine,
2. članarina,
3. prostovoljni doneski,
4. prispevki za uporabo „Zvezinega“ inventarja,
5. prebitki „Zvezinih“ prireditvev.
Visokost članarine in način vplačevanja določa občni zbor.
IV.
Č l a n s t v o.
§ 6. Člani so:
1. ustanovni, 2. častni, 3. redni in 4. podporni.
§ 7. Ustanovnik je vsakdo, katerega sprejme Zvezni odbor in ki plača enkrat za vselej vsaj 50. K v Zvezine namene. Ustanovniki imajo iste pravice na občnem zboru kot odposlanci Zvezinih društev ter so prosti vstopnine pri Zvezinih prireditvah.
§ 8. Častne člane imenuje občni zbor za posebne zasluge, ki so si jih pridobili z delovanjem v dosego društvenega namena.
§ 9. Redni člani morejo biti le slovenska izobraževalna (bralna, čitalnice, knjižnice itd.) društva, ki so se priglasila pri Zvezinem odboru in jih je le-ta sprejel.
§ 10. Redni član prestane biti društvo:
1. če na način, veljaven po njegovih pravilih, sklene izstop iz „Zveze“ in to pismeno naznani Zvezinemu odboru; vendar mora v tem slučaju še plačati članske prispevke za tekoče leto;
2. če v kljub trikratnemu opominu skozi celo leto ne plača rednega prispevka „Zvezi“;

3. če se po odobrovanju sklepa izključi iz Zveze. Izključen stopi takoj v veljavo. Izključen društvo pa se sme prizvati pri prihodnjem občnem zboru, ki odloči definitivno.
§ 11. Podporni član more biti vsakdo, ki plačuje redno prispevke, določene od občnega zbora.
V.
P r a v i c e i n d o l ž n o s t i r e d n i h č l a n o v.
§ 12. Vsako Zvezi pripadajoče društvo ima pravico biti deležno vseh koristi Zvezinega delovanja in se udeleževati po svojih pooblaščenih Zvezinih občnih zborov s posvetovalno in glasovalno (aktivno in pasivno) volilno pravico.
§ 13. Dolžnost Zvezi pripadajočih društev je vobče pospeševati po svojih močeh v § 2. označeni društveni namen, zlasti pa:
a) redno plačevati določene prispevke,
b) pošiljati Zvezi poročila o svojem delovanju ob določenem času,
c) izvrševati naredbi Zvezinega odbora in vodstva.
VI.
Z v e z i n a u p r a v a.
§ 14. Zvezine zadeve upravlja: občni zbor, Zvezini odbor, vodstvo in nadzorstvo.
VII.
O b č n i z b o r.
§ 15. Občni zbor tvorijo poleg ustanovnikov odposlanci Zvezi pripadajočih društev, od katerih ima vsako pravico poslati za vsakih 50 svojih članov po 3 zastopnike. Prebitki nad 25 se štejejo za celih 50. Društvo, ki ima manj nego 50 članov, odpošlje tudi 3 zastopnike. Stvar društev je, kako volijo te zastopnike; le-ti pa se morajo izkazati z legitimacijo, poverjeno z društvenim podpisom.
§ 16. Redni občni zbor skliče Zvezin odbor oziroma vodstvo v prvi polovici vsakega leta. Izredni občni zbor skliče odbor oziroma vodstvo v slučaju potrebe, mora pa ga sklicati, če to zahteva tretjina v Zvezi stojičih društev. Občni zbor se mora sklicati vsaj 14 dni poprej in je naznaniti dnevni red društvom. — Pristop k občnemu zboru imajo vsi člani v Zvezi stojičih društev; vendar pa imajo le-ti kakor tudi podporni člani Zveze samo pasivno volilno pravico in pa pravico udeleževati se s posvetovalnim glasom razprav. — Občni zbor je sklepčen, če je zastopana na njem ena petina vseh v Zvezi stojičih društev. Odločuje in voli z nadpolovično večino. Pri enakosti glasov odločuje predsedujoči, pri volitvah pa žreb. Vsak zastopnik ima le en glas. V slučaju, da občni zbor ni ob določenem času sklepčen, se mora vršiti eno uro pozneje z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki sklepa ne glede na število udeležencev. — Volitve se vrše z glasovnicami ali z vsklikom. Zadnji način je nedopusten, če mu je proti 5 zastopnikov.
§ 17. Občnemu zboru je pridržana zlasti pravica:
a) voliti predsednika,
b) voliti 5 odborikov izmed članov sploh,
c) potrditi odbornike imenovane od društev,

Dalje v prilogi.

Leban's schildert denselben als Soldat, als Mensch, als Sohn und Christ, viel hübsche Züge aus seinem Leben erzählend. Sie berichtet über die Auszeichnungen, mit welchen Sn. Majestät, unser allergnädigster Kriegsherr bei wiederholten Anlässen den Tapfern beglückte und schildert einfach, aber ergreifend dessen frühes Ende. Das kleine Buch ist gut geschrieben, sehr geeignet, die Jugend zu begeistern und verdient die erste Beachtung aller Schulfreunde und Patrioten, insbesondere Jener, welche berufen sind, in der militärischen Jugend die Kriegerugenden zu pflegen und fördern.“

Glavna namera Lebanova je bila, da bi se Čehovin u postavil spomenik ali mu vzdala v njegovem rojstnem kraju (v Brancici) vsaj spominska plošča. Da bi se ta ideja obistinila, se je dela poprijel z vso vnamo laški mestni učitelj in domobranski stotnik Anton Jakob v Gorici. Stvar se je posrečila. Čehovinov rojak, dr. Makso Fabiani, je napravil načrt za spomenik, ki je stal 5000 K in se je slovesno odkril 14. avgusta 1898. l. v Brancici na Primorskem.

Tega leta je Janko Leban izdal po družbi sv. Cirila in Metoda slovensko knjižico

z naslovom: Andrej baron Čehovin, slavni junak slovenski, ki v njej v besedi in v sliki opisuje Čehovinova junaška dela ter kako se je Čehovin od vojaka-prostaka pospel do stctnikabaron a.

Na zadnji strani te knjižice vabi Leban na Čehovinovo slavnost, piše: „Slavnost odkritja Čehovinovega spomenika se bode vršila v proslavo cesarjeve šestdesetletnice, in sicer 14. avgusta 1908. leta, tri dni pred rojstnim dnevom cesarjevim. Gotovo bo to lepa slavnost! Pred Rokčevo (t. j. Čehovinovo) hišo se bo bliskalo tega dne mnogo svetlih uniform (oblek). Nadejati se je, da k tej slavnosti privre vse, kar čuti še kaj narodnega ponosa v srcu.“

Toda Janko Leban je doživel grozno razočaranje! V tem oziru je pisal „Slovenski Narod“ z dne 25. avgusta 1908: Po Čehovinovi slavnosti. Primorski listi se bavijo jako obširno s slavnostjo odkritja Čehovinovega spomenika, kateri so razni oficiozni krogi s pomočjo načelnika goriških veterancev, Jakobija, nadedli popolnoma nemško lice. Tudi mi smo dobili prav zanimive podatke o tej slavnosti, podatke, ki pričajo, da so aranžerji nalašč odpravili od slavnosti slovenski živelj. Sedaj pa so listi spravili v javnost še druge

stvari. Tako poročajo, da na slavnost ni bil vabljen g. Janko Leban, čigar nemška knjižica o Čehovinu je tega slovenskega junaka otela pozabi in čigar slovenska knjižica je med slovenskimi rojaki oživela spomin na Čehovina. Da ni g. Janko Leban spisal teh knjižic, za kateri je z velikim trudom nabral gradivo, bi g. Jakobij nikdar ne prišlo na misel, zavzeti se za stvar, Gospod Jakobij pa je hotel imeti vso zaslugo zase in zato je od slavnosti odriaval vse tiste, ki imajo za Čehovina tudi kaj zaslug. Najlepše pa je, da so orožniki na slavnosti zaplenili vse izvode Lebanove knjižice, pisane v avstrijsko-patrijotičnem duhu in tudi nalašč za to slavnost narejene, jako elegantne razglednice. To najbolj svedoči, kako sovražno so postopali gospodje, ki so se polastili vodstva slavnosti, proti vsemu, kar je slovenskega.“ —

Baje se je konfiskacija zgodila, ker prodaja ni bila naznanjena na merodajno mesto. Toda okrajni glavar, ki je takrat med povabljeni sedel pri obedu, je „milostno dovolil“, da se smejo prodajati konfiscirane tiskovine. In konec koncev? Danes je Anton Jakob oboževan učitelj na laški mestni deški šoli v Gorici in menda že domobranski major, odlikovan z viteškim križcem

Franc-Jožefovega reda. Janka Leban a pa so šolski birokratje šikanirali do krvi ter ga končno pognali v majhno vasico na Gorenjsko, kjer vbija malčkom abecedo v glavo ter izprehajajo se s povešeno in sivo glavo ob Sori, premišljuje pravičnost tega sveta . . .

A kljub temu je mož še enkrat hotel poizkusiti svojo srečo s Čehovinom. Naprosil je odličnega slovenskega državnega poslanca, da bi mu v državnem zboru izposloval kaj podpore, da bi Čehovina izdal v drugem pomnoženem natisku v besedi in sliki; zakaj nameraval je priobčiti tudi opis Čehovinove slavnosti in več stvari, ki jih je kasneje zvedel o Čehovinu. To se mu je zdelo kaj primerno za — cesarjev jubilej.

Dotični poslanec pa je izročil Lebanovo prošnjo poslancu-domočinu, ki pa je Lebanu kmalu nato odgovoril: „Ker nisem ničesar dosegel, Vam vračam knjižico in pisma“. — Transeat!

Tako je torej z Lebanovim „Čehovinom“ in res božje čudo je, da je naučno ministrstvo sedaj naročilo nekaj iztiskov za slovenske šole na Kranjskem . . .